

VYCHOVATELSKÉ LISTY.

Časopis věnovaný zájmům křesťanského vychování.

„Kdo Mne následuje, nebloudí ve tmách,
praví Pán.“ Tom. Kemp. I. 1.

Koktavost a její léčení.

Pro školu a dům píše absolvent léčebného kursu vídeňského *J. M. Kadlčák*.

(Dokončení.)

33. cvičení.

Na počátku lekce zopakují se ona cvičení, jichž nejvíce třeba k odstranění vyskytujících se vad a ustálení pravidelného, bezvadného mluvení.

Pak se cvičí přiřadování souhlásek se všemi samohláskami a slabikami utvořenými s dvojnicemi ou, aj, ej, ij, uj, oj, asi v tento způsob (zvolna):

mo - bo - po - vo - fo - so - - lo - no - do - to - go - ko.

Rozumí se, že na pokyn před cvičením se na dané znamení hluboce vdechne a pak celé cvičení zvolna vysloví jedním dechem. Jakož vůbec stále dlužno střežiti cvičence, aby ani jednou mezi cvičením nevdechovali, nýbrž jenom vydechovali.

Cvičení tato lze seskupiti následovně:

→	M	B	P	V	F	S	Λ	L	N	D	T	G	K	}	a, e, o, i, u, ou					
	P	M	B	S	V	F		D	L	N	K	T	G			}	aj, ej, ij, uj, oj			
	B	P	M	P	S	V		N	D	L	G	K	T					}		
Δ	V	F	S	M	B	P		T	G	L	N	D	}							
	S	V	F	P	M	B		K	T	G	D	L								
	R	S	V	B	P	M		G	K	T	N	D	L							

Skupiny čteme od levé k pravé, pak naopak, na to z dola nahoru, konečně s hora dolů, a důkladně je procvičíme jednak v hodině cvičebné, jednak doma. Cvičení tato náleží k nejdůležitějším a nejpotřebnějším. Proto jim věnujeme zvláštní péči a pozornost.

Potom následují opět menší pokusy v mluvení, vlastně ve vyslovování slabik. Ku cvičením volíme opět vhodná přísloví a pak věty zajímavého obsahu, v nichž se vyskytují často hlásky a skupiny, kteréž největší obtíže způsobovaly. Znaménka, kdy se má vdechovat, stále se počtem menší, ale veškerá cvičení v řeči konají se způsobem zpěvavým, při čemž stále se pečlivě přihlíží, aby ústa přesně byla postavena a pohybována tak, jak bylo

nacvičeno na počátku. Každá hláska jasně, zřetelně a určitě vyslovována budiž. Mezi technická cvičení nyní zařazuje se četba vhodných článků z kterékoliv čítanky. Každý ku cvičbě určený článek však se dříve kolmicemi rozčlení tak, aby každá kolmice naznačovala místo, kdy se má díti vdechnutí. Výběr článků si každý cvičitel pořídí sám.

34. cvičení.

Opakování cvičiva ve sboru a jednotlivci. Pak počítání do sta způsobem :
je-dna-dvě | tři-čty-ry | pět-šest-seđm | atd.

Na to cvičba v mluvení již známým způsobem na básničkách doma naučených na paměť ve sboru a jednotlivě. Látka cvičebná volí se přiměřená věku a vzdělání cvičenců.

35. cvičení.

Soustavné opakování všeho cvičiva. Výdrže. Samohlásky jednotlivé vyslovují se 20—24 sekund.

Na to následuje první cvičení v mluvení zrychleném — normálním, a sice se žádá 40—45 slabik na jediné vdechnutí. Potom jednotlivci počítají přes 100 i výše a na konec následují první cvičení v mluvení pravidelném. Žáku zřetelně a jasně kladou se otázky: Jak-se-jme-nu-je-te? — Ko-lik-má-te-ro-ků? Čím-je-váš-o-tec? a p. A žák před každou odpovědí pravidelně vdechnuv, zvolna odpovídá: Jme-nu-ji-se-Jan-Bí-lek. atd.

Na to zase z knihy čtou vhodné články a básně, při čemž cvičitel řádně taktuje a přihlíží, aby vdechování se dělo přesně a v mezerách náležitých. Čte se vždy zvolna a útvar mluvidel přesně se kontroluje.

36.—50. cvičení.

Obsahuje účelné opakování cvičení technických, cvičby výdrží, cvičení v násobení — násobilka. — Vyslovování jmen dnů a měsíců, v četbě vhodných článků a básní způsobem již naznačeným a ve cvičení v normálním mluvení, ve sčítání a odčítání, dělení a měření čísel a na konec v rozmluvách cvičenců mezi sebou. Roztřídíme je po dvou a za bedlivého dozoru započnou hovory vzájemné. Cvičitel dohlíží, aby tvorba hlásek a postavení mluvidel i vdechování dělo se tak, jak bylo nacvičeno. Všechny hovory se dějí zvolna.

Nápravná cvičení zakončíme napomenutím žáků, aby i na dále, doma i ve společnosti mluvili zvolna, dbali řádného vdechování, ústa vždy správně sestrojovali a cvičení technická občas opakovali.

Rodičům pak dáme příslušný návod, jak mají střežit miláčky své, aby neupadli opět do chyby odstraněné. Chovance pozvolna uzpůsobené k volným hovorům na konec slavnostně zbavíme příkazu mlčení a vrátíme jim volnost s napomenutím, aby opatrně byli pamětlivi rad během cvičby jim daných a vystříhali se všeho, což by výsledky pracně získané mohlo zničit.

Správně a řádně-li 50 cvičení zde naznačených za dozoru a vedení zkušeného cvičitele se probere, zcela jisto poruchy mluvy odstraníme, jak z vlastní zkušenosti potvrzuje pisatel těchto cvičebných listů.

Něco o hudbě chrámové u nás.

Račte odpustit, že začínám slovem „já“. Pojí se to úzce k mým představám o hudbě chrámové, o které bych ráda několik slov dnes napsala.

Po prázdninách v r. 1889 přišla jsem s maturitním vysvědčením na venkovskou školu. Můj pan chef, starší pán, povídá: „Tož tak! Měl jsem zde před Vámi podučitele, ten o hudbě zdání neměl, a teď přijdete Vy! To zas budou muset mé staré nohy každý den v létě, v zimě na kopec do kostela.“ Ale nemusely. Za nějaký čas povídá: „Choďte se mnou na kůr. Vysvětlím Vám, jak se hraje na varhany, snad se tomu také nějak naučíte, když trochu na klavír umíte!“ —

Tak jsem se učila. To bylo počátkem mých vědomostí o tematě k mé dnešní práci. Z ústavu toho bylo málo. Zpívaly jsme v neděli v kostela při tiché mši svaté písně z kancionálu Cyrillského, někdy k „sanctus“ neb „benedictus“ nějaké „Ave Maria“, „Salve Regina“, „Zdravas Maria“, „Otče náš“, „To den“, Křížkovského „Svatý“ a p. jako vločku. Jednu vokální mši Chmeličkovu jsme cvičily, ale nikdy v kostele k ní nedošlo. Z theorie hudební, z nauky o harmonii, těch vědomostí také mnoho nebylo. Ritual poznávala jsem v praxi. Ostatní pomalu hleděla jsem vyzvědět a se naučiti.

Najednou po Všech Svätých zaklepe u mne pan nadučitel: „Slečno, dnes odpoledne přijdou zpěváci a zpěvačky, budeme cvičit do kostela na Vánoce mši. Pomůžete nám.“ Proč bych odepřela? V pohorské vísce, od města a zábav vzdálené, jest každá věc milá. Cvičili tenkrát nějakou Führerovu vánoční se skráceným „Credo“ v textu. Vím to dosud, jak jsem ji prohlídala s kancionálkem Cyrillským v ruce a porovnávala, mnoho-li textu skladatel vynechal. Tak se potom cvičovalo každou neděli a dvakrát týdně. Ve škole s dětmi pak jsme cvičily hru „Pastuškové“ od Zavadila k vánočnímu stromku. Zpěvy se nám dařily znamenitě a slavnost vánočního stromku byla tenkrát velmi krásná.

Ještě nyní si ráda vzpomínám s jakou radostí, s jakým nadšením a s celou vroucností své, skoro ještě dětské duše, povzbuzována příkladem starého nadučitele jsem cvičila ty maličké písním o Jezulátku. Pan nadučitel pro své žáky vybral písně dvojhlasně a cvičil oba hlasy, já jen prvý hlas. Pak jsme mívali se žáky společná cvičení ve zpěvu. Když se měla v kostele zpívat nová píseň, nacvičili jsme ji se žáky ve škole, každý ve své třídě, pak obě třídy společně, pak v neděli po požehnání v kostele s varhanami a lidé již to pak také se naučili. Mimo to posílal mi pan nadučitel každodenně v zimě odpoledne po vyučování několik vybraných žákyň 2. třídy, které obzvláště měly dobrý hlas, abych s nimi zpívala. Noty jim vysvětlil a pak jsem já podle houslí a bez houslí zpívala s nimi nejprve písně z kancionálu, potom nějaké lehké mše, nejprve české. Již k jaru přinesl mši latinskou, ale tentokrát ne Führerku, nějakou jinou, dosti hezkou, čtyřhlasnou, s úplným textem, ale dal mi jen sopran. Toť se ví, cvičiti latinskou mši nebylo jednoduché. Nejprve jsem žákyně musela učit číst, aby nezpívaly e-le-í-son, bonae, glorifizamus atd., a ještě potom kolikrát se stalo, že se mnohá z nich zmýlila a zpívala gra-*t*-as neb dokonce vyslovila zcela naše české *ti*.

Když už jsem ty nejhorší obtíže s nimi prodělala a šťastně překonala, přijde v sobotu pan nadučitel, aby přišly také v neděli po požehnání, že už vzkázal velkým zpěvačkám, a že budeme cvičit k velké noci. Velkým zpěvačkám nebyla mše neznámou, spustily hned — a mé žačky chytaly to po nich. Potom pan nadučitel povídá: „A víte vy co, nechte si ženské, a já s muž-

skými půjdu k nám cvičit zvlášť.“ Tak nejprve cvičilo se „Kyrie“, potom zas „Gloria“ a tak každá část, kousek po kousku a zase nacvičená část s mužskými dohromady. Čím blíže však k velké noci, tím hůře bylo zpěváky a zpěvačky dostat ke zpěvu všedního dne. Nastaly jarní polní práce. Bylo ještě třeba přecvičiti pašije. Bylo někdy již 9 hod. i půl 10. večer, když došli, a to ne všichni, upracovaní, unavení.

Mimo zpěváky a zpěvačky chodili též muzikanti: 2 houslisté, 1 bassista, 1 klarinetista, 1 hornista. Violy jsme neměli. Já jsem si v duchu myslívala, že by ta mše mnohem lépe dopadla bez těch nástrojů, a také jednou jsem to panu řidícímu řekla. Viděla jsem, že mu to nebylo vhod. Odpověděl jen, že by se to lidem nelíbilo, ač bylo na něm viděti, že on by také samým zpěvem spokojen nebyl.

Ještě se cvičilo k svatému Duchu a zároveň k slavnosti Božího Těla. Později poznala jsem, že druhý rok tímže způsobem cvičí se tytéž mše. Až třetí rok začal hledati ve svých notách, našel tam mši, „co se dávno nezpívala“. Nacvičila se. Od kollegy vypůjčil si českou: „Velký Bože, pohled na nás“, pěknou, čtyřhlasnou, a tenkrát přece jsem ho uprosila, že jsme ji zpívali v kostele „bez muziky“. Ale lidé mi pak sami říkali: „No, je to pěkné, ale s muzikou je to víc sváteční!“ Nemohla jsem pochopiti a dosud nevím, co je na tom víc svátečního, když na venkově máme přece jen tak málo dobrých hudebníků, a když je někdy jeden lepší hudebník, nejsou zas ostatní podle toho. Ano, v Praze u Křižovníků dosud mají hudbu v kostele s plným orchestrem, krásnou, dobré zpěváky a zpěvačky, a to potom jde dohromady; ale u nás? — —

Stalo se také na jednom místě, ne snad před lety, ale před rokem asi, když zpívali „Credo“, houslisté zápasili s polohami, viola, ta krásná, dojemná viola scházela, fletista pískal níž tak o poznání, sopranistky „vytahovaly“ a nahoru lezly jako po žebříčku a varhaník se potil až po Amen. Tu najednou bassa ještě má solo. To mladému dirigentovi přece se zdálo mnoho, běží k basse, kouká do not — basista hrál „Gloria“ a šlo to dohromady!

Kdysi, kdesi řekl mladý jeden pan učitel s pohrdlivým úsměvem: „Toto »Ave Maria« je »starokantorské«, ti si v takových vložkách libovali“. — Ale nevím, jak ti staří kantorů by na to byli hleděli, kdyby to při službách Božích jim bylo tak bídně šlo! Kostel přece není na zkoušky! Vypravuje se o Šebastianovi Bachovi (1685—1750), že jednou přišel na svých cestách kdes právě před službami Božími, když na kůře hudebníci a zpěváci už měli svoje party rozebrány a varhaník na svém místě. Bach přistoupí, táže se jednoho, co to bude, řekli, že budou dávat Bachovu mši, ta je těžká. Uklonil se varhaníkovi, aby ho nechal hráti. Varhaník pochyboval o něm, netuše, koho má před sebou, že by z listu vyhrál průvod. Konečně přece povolil. Když slyšel Bach, že dobře to jde, schválně počal ve hře chybovati, avšak nikoho nezmatl, což ho ještě větším obdivem naplnilo. — —

Byl čas, kdy na každé skoro větší vsi měl učitel své dobře vycvičené zpěváky a své hudebníky, kteří rádi, ochotně mu šli, kdykoliv bylo potřeba, nechali se poučiti, a cvičili se jak mohli, „aby to bylo pěkné“. Tak učitel bez zpěváckých a hudebních spolků mohl se odvážiti i na vesnici vzít Bachovu mši a zdařila se mu a ještě jak ho chválili, že se přičinil.

Avšak ještě i nyní jsou lidé na venkově rádi, když uslyší v kostele něco pěkného. Když učitel ke cti a chvále Boží včas něco vyhledá, sezve si k tomu lidi, dá si s nimi práci, může také dosti zdařile provésti mnohé věci. Lépe je vzít něco snadnějšího, aby se to správněji nacvičilo. Musí

již znáti učitel své lidi, aby nevzal těžších věcí, než by mohli provést. Lidé na venkově nejsou zvyklí umělým věcem, ale zpěv posouditi dovedou přece velice přísně. Mnohdy to, co učitel uzná za dosti dobré, před kritikou lidu propadne. Jen si nesmí mysliti žádný: „A, však tomu lidé nerozumí!“ Právě naopak. Lidé posoudí, odsoudí a ostuda je hotova. Velmi pěkně vyjímají se o vánočních svátcích Ptáčkovy mše z našich koled sestavené aneb jim podobné. Pazdírek jich vydal několik.

Snad mnohý z laskavých čtenářů si řekne: „Ty tomu rozumíš! Bez zpěváckých spolků chceš nacvičiti a prováděti takové věci, které se mnohdy ani ve spolku nezdaří. Jsou spolky, že za kolik let secvičí nějakou mši.“ A přece je dosti míst, že není spolků ani jednot a jen takovým způsobem se cvičí, jak jsme to dělávali na mém prvním působišti. Zpěváci necvičení, ano i not neznalí nacvičí se mechanicky a dosti přesně udrží se v taktě. Ovšem dá cvičení takové přece jenom veliké práce. Není na škodu, a mělo by se všude zaváděti učiti hned na škole obecné žáky zpívati dle not. Že by snad někdy zpívali z listu, to nejde tak snadno, a toho také nemůže nikdo žádati; ale přece by to jen velmi napomáhalo při cvičení, kdyby znali noty dle délky trvání, aby hned na první pohled poznali, která slabika se bude zpívati dlouze, která krátce a tak si text hned přečetli, a pak aby poznali, jak hlavičky not na liniích vystupují, hlasem se také vystupuje, zpívá se výše; hlavička následující noty je níže, hlas také jde níže. Čím blíže jsou hlavičky dvou not, tím menší je rozdíl ve výšce hlasu. Je-li hlavička noty jedné na př. na spodní lince soustavy, druhá až ve vrchní mezeře, tedy hlavičky daleko od sebe, je rozdíl výšky hlasu také veliký (v tomto případě oktava) první ton se zpívá dole, druhý nahoře.

Ještě vysvětliti dětem předznamenání taktu. Myslím, to by nám úplně stačilo na obecné škole. Jmenovati intervaly, vysvětlovati klíče, předznamenání stupnic by snad jasnosti vyučování bylo na závadu. Děti jedno pro druhé by zapoměly. Vyskytne-li se alterace v písni, vysvětlíme znaménko zvýšení $\sharp$, znaménko snížení $\flat$ zkrátka a prostě, dětsky, bez užívání názvů forem hudebních.

Nyní však mínění zas se rozcházejí. Jsou učitelé, kteří zpívají i na venkově i ve městech se svými žáky intervaly, stupnice a podobná cvičení, podkládajíce hlásku *a*. Cvičívají tony nízké, tony vysoké, dlouhé, krátké, silné, slabé. Taková podobná cvičení předcházejí každé písni. Jiní učitelé vyberou z písne, kterou chtějí cvičiti, některé nesnadnější intervaly, ty nejprve zpívají, vlastně cvičí každý o sobě s podloženým „a“, pak je spojují, až vyzní nápěv písne, na to pak teprv zpívají slova písne, vybrousí se výslovnost a píseň je nacvičena.

Jiní však odbudou taková cvičení zkrátka: „To je starokantorské“. Cvičí píseň za písni. Vybírají písne progressively těžší a těžší a tak také docházejí cíle, avšak ne vždy tak jistě jako zpěvními cviky na stupnicích a intervalech.

V Praze letos o prázdninách slyšela jsem zpívati holčičku sedmiletou tremolo v písni „Byla kdysi myška malá.“ Tremolování je tuze oblíbeno. Všedního dne v mnohých kostelích tremolují obyčejné písne z kancionálku. Snadno si lze představit, když tak se chvěje hlas ze 100 neb i více hrdel najednou, ten se vlní spěšněji, ten volněji, tam se snad trochu opozdil, jinde zas přechází v trilek — — — jak se takový zpěv poslouchá. Zcela jiný zpěv slyšeti v Brně na př. na Starém Brně v Králové klášteře o 7. hodině ranní při mši svaté. Zdá se, jak by z jedněch úst vycházel, taková přesnost. Najednou všichni začnou, najednou skončí, ton čistě za tonem následuje.

Jinak zase v Praze, kdo by chtěl poslechnouti zvláště výtečnou chrámovou hudbu v neděli, nechť zajde v 9 hodin k sv. Ludmile do kostela na Král. Vinohradech, o 9^{1/2} hod. na Slovanech uslyší zpěv gregoriánský, od mnichů samých zpívaný, na Novém městě pražském u sv. Vojtěcha o 9 hod. vokální církevní hudbu, v kostele v Týně o 9 hod. reformovanou církevní hudbu; o 9 hod. v kostele sv. Mikuláše na Malé straně (ředitel kůru Mayer) o 11 hod. v kathedrale sv. Víta, ředitel kůru Förster řídí velkolepou vokální a nástrojovou hudbu.

V Brně o 9 hod. na Starém Brně v Král. klášteře, o 10 hodinách na dómě sv. Petra, o 11 hod. ve farním chrámu Páně u sv. Jakuba zvláště cizincům možno poslechnouti z chrámové hudby něco zvláštního.

Abych své vědomosti rozptýlené sjednotila, zajela jsem si letos o prázdninách na hudební kurs do Prahy. Vyučovalo se v srpnu zvláště z nauky o harmonii a moderní polyfonii:

1. Elementární theorie.
2. Příbuzenství tonin.
3. O metru (časomíře).
4. Nauka o harmonii.
5. O trojzvuku.
6. O harmonisaci.
7. O polohách trojzvuku.
8. O souvislosti trojzvuku.
9. O zdvojování částí accordických.
10. O převratech trojzvuku.
11. O příbuzenství trojzvuků.
12. O závěrech.
13. O čtverořvucích.
14. O rozvodu septacordu.
15. O polohách septacordu.
16. O převratech septacordu.
17. Převraty dominantního septacordu.
18. Rozvody nevolných septacordů.
19. Harmonisace daného zpěvu.
20. Desatero z harmonie.
21. Harmonisace cantu firmu.
22. O průtahu.
23. O accordu nonovém.
24. O pomocných tónech (notách).
25. O figuraci.
26. O alteraci.
27. O vícehlasných sazách.
28. Sazba trojhlasná.
29. O modulaci.
30. O moderní polyfonii. Vagnerovo desatero.

Vysvětlen ritual katolické církve, prakticky cvičena hra na varhany a vyloženo nejpotřebnější z dějin hudby.

Látka tak obsáhlá, která se probírá ve 2 letech vyložena byla nám účastníkům kursu, v době jediného měsíce. Každý den odstavec byl nám vysvětlen a objasněn příkladem na tabuli, po té každý z nás jeden takový příklad vypracoval na tabuli přede všemi hlasitě, a dána z toho domácí úloha, někdy 2, někdy 3 příklady, podle toho, jak byly dlouhé. Domácí úkoly bývaly každý den odvedeny a staré, předešlého dne nám opravené červeným inkoustem vráceny.

Každým rokem bývá pořádán kurs a účastníci bývají větším dílem Moravané.

Kéž by takové podobné kursy pořádaly se také na Moravě, měli bychom to u nás lacinější.

Když předloni vydal O. Hostinský spis „Hudba v Čechách“, kde možno dosti jasně sledovati vývin hudby chrámové v Čechách, myslela jsem, kdyby tak někdo chtěl podobný spis napsati, která se vyvíjela a rozšiřovala hudba na Moravě, ale dosud nikdo se o to nepokusil. Škoda, že mé slabé síly k tomu nestačí!

Jisto je, že jak pokračovaly Čechy ve vzdělanosti, tak Morava za nimi pozadu neostávala, nýbrž brzy vše u nás podobně se zavádělo dle vzoru českého.

Pokusím se aspoň zcela stručný a krátký nástin vývoje hudby chrámové vůbec a v Čechách zvláště zde na tomto místě podati.

Již o starých pohanských národech dovidáme se, že oslavovali bohy své tancem, zpěvem a hudbou na rozličné hudební nástroje, v nejstarších dobách jen primitivních. Později však tou měrou, kterou rostla vzdělanost

jednotlivých národů, též zdokonalovala se jejich hudba, zpěv a nástroje hudební.

Kolébku hudby považuje se kolébka pokolení lidského — Asie. U národa vyvoleného jsou nejstarší hudební nástroje cithara a harfa, jimiž zpěv doprovázeli. Zpěvem nazývali staří národové přednes básní hlasem rytmicky modulovaným. Z toho teprve časem se vyvinuly nápěvy.

Teprv křesťanství mocně zasáhlo v rozvoj hudby. „Vznešená myšlenka vykoupení nemohla najíti vhodnějšího tlumočnicka nad ton, kterým duše mluví přímo k duši srozumitelně a mocně.“ (A. Černý: Stručný nástin dějin hudby.)

Sv. Ambrož (r. 333—397) stal se zakladatelem církevního zpěvu, utvořil dle Řeků čtyři toniny: 1. Dorickou *D e f g a h c d*. 2. Frygickou *E f g a h c d e*. 3. Lydickou *F g a h c d e f*. 4. Mixolydickou *G a h c d e f g*.

Papež Řehoř Veliký (591—604) opravil zpěv Ambrosianský, k autentickým toninám sv. Ambrose přičinil nové čtyři plagální, a ty jsou: 1. Hypodorická *a h c D e f g a*. 2. Hypofrygická *h c d E f g a h*. 3. Hypolydická *c d e F g a h c*. 4. Hypomixolydická *d e f G a h c d*.

Dle těchto osmi tonin skládaly se zpěvy církevní, a byly sepsány do zvláštního Antiphonaria. Papež Řehoř vynalezl psátí noty na 2 liniích, které nazývány neumy. Později mnich benediktinský (okolo r. 1020) Quido z Arezzy ku dvěma liniím přidal ještě dvě linie, takže noty již měly podobu s nynějším notovým tiskem.

Papež Řehoř Veliký zařídil též v Římě pěveckou školu pro hochy. Tato škola stala se vzorem pěveckým školám jiným.

V prvních dobách křesťanství ozýval se všude zpěv pouze jednohlasný.

Flanderský mnich, Huckbald (840—930) počal rozeznávat intervaly libozvuké a nelibozvuké a učinil první pokusy v harmonii. Hlavní zásluhu o pokrok v harmonii v následující době mají Nizozemci, kteří vynikli brzy jako výteční učitelé hudby a rozšiřovatelé kontrapunktu (v XV. věku).

V ten čas, kdy Huckbald již cvičil dvojhlasné zpěvy, (863) přišla víra křesťanská též do našich vlastí a brzy ozývaly se po celé zemi při nádherné bohoslužbě křesťanské z úst lidu nábožné písně v řeči mateřské.

Že Čechové již za dob předkřesťanských užívali při bohoslužbě písní svědčí jistě zákaz „zpívání dábských písní“ hned v prvních dobách pokřesťeným Čechům. Ano, má se za to, že mnohé, zvláště mezi koledami, svůj původ měly již v dobách předkřesťanských, a že v příležitostné písně křesťanské byly přetvořeny.

Založením biskupství pražského stala se též péče o kostelní zpěv a hudbu potřebnější, zvláště o zpěvy ritualní v jazyku latinském. Pokrok veliký stal se r. 1259, kdy katedrál sv. Víta dostala nové varhany a založen sbor 12 chlapců (bonifantů), kteříž byli živeni a vydržováni z nadace kanovníka Eberharda. Mimo to staré zpěvníky nahrazeny novými.

Hudební nástroje v těch dobách se připomínající jsou: píšťaly a bubny. Za knížete Břetislava II. r. 1092 jmenuje se latinskými jmény osm nástrojů hudebních, a to: tympana, nabla, chori, tuba, sambucique senori, rota, figella, lira.

Náhlého rozvoje a zvelebení chrámová hudba dosáhla za šťastného panování císaře Karla IV. a za arcibiskupa Arnošta z Pardubic. R. 1343 zřídil Karel IV. sbor 24 „mansionářů“, kněží, kteří s bonifanty zpívali při denní bohoslužbě mariánské. R. 1360 založil sbor 24 „psalteristů“ a 30 choralistů.

Arcibiskupovi Arnoštu z Pardubic přičítají se pak „zpěvy rorátní“. Z té doby pochází: „Otče náš, milý Pane!“ „Vesele zpívejme“. Rorátní zpěvy jsou uschovány v chrámu sv. Ducha v Hradci Králové. Pak nastaly doby bouře husitské, kdy vzniklo mnoho nábožných písní českých.

V 16. století počal Jan Trojan Turnovský harmonisovati písně a jmenovati je „kantileny“. Od Turnovského harmonisované jsou: „Otče náš, milý Pane“, „Vstáť jest této chvíle“, „Kristus příklad pokory“, „Vítej, sladký těšiteli“. Kancional Benešovský, jenž chová písně Turnovským harmonisované, chová se na varhanické škole Pražské.

Roku 1578 vyšly v Benátkách mše od Jiřího Kropáče. Císař Rudolf II. daroval chrámu sv. Víta nové varhany. Zmínky zasluhuje Jan Blahoslav, ačkoliv byl biskupem jednoty bratrské. Blahoslav byl první, který sepsal theoretické dílo o hudbě v jazyku českém, o soustavě hudební, o solmisaci, o tónech církevních, o písmě mensuralním, o taktu. V Olomouci vytištěna kniha ta r. 1558 pod názvem „Musica“, r. 1569 druhé vydání této knihy vytištěno v Evančicích, rozšířené „regulemi“ pro zpěváky.

Aby katolíci za jinověrci v této věci nezůstali pozadu, vydal r. 1601 v Olomouci zpěvník Sternberský probošt Jan Rosenplut ze Schvarzenbachu na 866 listech, který obsahoval mimo nepatrný počet písní latinských písní českých veliký počet. Podle tohoto zpěvníku vydávány byly katolické zpěvníky po mnoho let.

V VI. věku sluší připomenouti ještě v Čechách jednu zvláštnost — kůry literátské, t. j. spolky vážených občanů, kteří při zvláštních příležitostech o umělecké provedení hudby chrámové pečovali, co zatím v obyčejné dni zpívali zpěváci s kantory a varhaníkem.

Po třicetileté válce byly kůry literátské vesměs katolické. Z těchto literátských kůrů udržel se na naše časy jedině v Prachaticích.

Třicetiletá válka zavinila mnoho, zvláště hudbě bránila přístup do Čech těm velkým pokrokům, které se tenkrát v hudebním světě udály. V Čechách v těch dobách o hudbu jiných národů mohli se málo starati. Ale právě zas to bylo velice dobré, že cizí hudba tenkrát moderní neměla na hudbu českou žádného vlivu, a národ český má za to pojištěnou v hudebním světě budoucnost. Figuralní zpěv s instrumentálním průvodem hleděly zůstatí zvláště při bohoslužbě lidu srozumitelné, přizpůsobovaly se vnímavosti lidu a tím skutečně vnikaly dokonaleji v krev lidu, beztoho již hudby milovného a tak se staly jeho necenitelným majetkem. Ne slovem, ale hudbou mluvila duše k duši tím vroucněji.

R. 1674 v jubilejním to roce vedl pražský kanovník, Jan Ignác Dlouhoveský procesí z Čech do Říma. Zpěv poutníků vzbudil ve věčném městě velikou pozornost, zvláštní zájem a podiv, poněvadž v Itálii byli zvykli raději naslouchati umělým pěvcům, než sami zpívati.

R. 1694 vydán byl kancional od Václava Karla Holana Rovenského: „Kaple královská zpěvní a musikalní v řeči a jazyku českém a svatováclavském“.

Varhaník při kostele Týnském r. 1701, Tomáš Baltazar Janovka, dal vytisknouti v Praze první věcný slovník hudební doby nové.

Od té doby vynikající umělci čeští počali si zjednávatí zvučných jmen v cizině. Všechno vzalo dobrý obrat.

Ještě sluší připomenouti velmi důležité události, jimiž hudbě v Čechách zjednány pevné základy veskrze nové. Roku 1803 utvořila se „Jednota hudebních umělců“ čili „Societa“, r. 1811 otevřena pražská konservatoř, kde všechny nástroje orchestrové zastoupeny byly řádnými učiteli. R. 1826

založen Spolek ku zvelebení chrámové hudby v Čechách, ale teprv r. 1830 zřízen ústav pro hudbu chrámovou, krátce jmenovaný školou varhanickou, která odchovala mistra Dvořáka a jiné. *M. Jiríčková.*

O vyučování psaní.

Podáváme zajímavá pozorování, jež uveřejněna byla v „Bulletin de l'Instruction primaire du Doubs“ a jež pojednávají o vyučování psaní.

Předmět, o němž učitelé i učitelky pojednávali písemně a pak i v konferencích o něm hovořili, jest následující v rozboru:

„Praví se, že se písmo všude kazí.“ — „Tvrzení toto založeno jest na několika školách v okrese.“ — Které jsou toho příčiny? — „Prostředky, jichž lze použiti, aby se docílilo nejlepších výsledků u vyučování písmu.“

O prvé části elaboratu: „Praví se, že se písmo všude kazí“, hovořilo se velmi živě. Po všeobecném náhledu jest podobné tvrzení úplně nesprávné; zvláště pohlédneme-li na písmo běžné a písmo ryché, jemuž se učí na nynějších našich školách obecných.

Pravdou-li je, že bývali kdysi velmi zruční kaligrafové, jichž dnes marně bychom hledali, vidíme za to, že v naší době mnoho jest těch, kteří honosí se pěkným písmem i čitelným, k němuž druží se i jistá elegance. A proto poplašné toto volání: „písmo se všude kazí“ zůstává jen poplašným voláním; neboť ihned se dokládá: „Tvrzení to zakládá se na několika školách v okrese.“ A tím ovšem mírní se onen přehnaný výkřik.

S písmem má se to zrovna tak jako s ostatními předměty. Docíliti všude dokonalosti nelze. Jest si však co nejvíce přát, abychom zvláště při vyučování písmu co nejvíce k dokonalosti spěli. A to stane se tím, když sledovati budeme bedlivě písmo i jeho vady v jistém počtu škol, aby ospravedlněn byl požadavek přemýšletí o způsobu, jakým vady jeho odstraniti by se daly.

Příčinou špatného písma označují se:

1. Domácí úlohy. Mnoho se o nich mluví, a to zcela právem. Ve mnohých rodinách nemají ani místečka zbytečného; a naskytne-li se přece místo nějaké, pak jest to jen roh umaštěného stolu, kde dítě své úlohy má napsati. Jinde nemají ani dostatečného světla, zvláště na venkově! A tu jest pochopitelno, že za takovýchto poměrů jsou všichni proti domácím úlohám. Naproti tomu jest však mnoho rodin, zejména v městech, jež nemalou váhu kladou na domácí úlohy, domnívajíce se, že děti ve škole málo pracují, nepřinesou-li domů ještě úlohy, kteréž mají vypracovati aneb alespoň ukončiti.

A jako různé jsou náhledy o úlohách domácích mezi jednotlivými rodinami, rovněž také i různě o nich smýšlejí mnozí vychovatelé. Tu a tam spokojí se učitelé tím, že dají dětem takové úlohy, jimž doma pouze se učí, aniž by je psaly. Jiní, dají-li úlohy písemné, volí úlohy krátké a snadné, jak totiž uznají za dobré dle poměrů a schopností.

2. „Děti píší příliš záhy“, vytýká se dále. Leč to jest mýlka. Lépe jest počítati záhy, aby prsty a ruka dětská staly se ohebnými a nabyly

zručnosti. Odkládá-li se s cvičením ve psaní — kdy dítě nemá již tolik příležitosti ku stálému cvičení — jest pak velmi nesnadno přiučiti je tužku nebo kamínek správně v ruce držeti. A ponecháme-li žáky bez návodu, chápou se pak tužky křečovitě, kamínkem vrzají po tabulce a pérem skřípou po papíře. A čemu jednou navyknu, tomu pak velmi nesnadno odvykají. Proto počněme psáti záhy a dbejme správného držení těla, paže, ruky i prstů a tak nejdříve dojdeme k cíli. A pak, nevyžaduje-li již i metoda sama soudobého čtení toho, co dítě bylo právě napsalo? Metoda ta jest doporučována a zasluhuje všude doporučení, aby dívky učily se zároveň čtené napsati, či lépe řečeno čtati, aniž by musily dokonale rozpoznávati tvar písmene a sledovati správnost hlásek, jež vyslovovati se učí.

3. „Používání tabulek.“ Tabulka měla od prvopočátku mnoho odpůrců, ale ještě více obhájců. Odpůrcové tvrdí, že psaní kamínkem na tabulce činí ruku těžkopádnou, že dítě zvyká si příliš z blízka na písmo se dívati. Tu je zase kamínek příliš tvrdý aneb měkký a láme se — nerozbije-li se totiž dříve tabulka. Krátce, slyšíme-li je — tu nejlépe tabulku odstraniti — a písmo se obrodí. Leč obhájcí tabulky praví, že obtíže a nehody na počátku byly by mnohem značnější, kdybychom dali dítěti sešit a pero do ruky. Po dvou minutách že by již mělo dítě prsty i tvář inkoustem pomalovánu, papír propíchaný aneb dokonce i oko sousedovo vypíchnuto atd. Z té příčiny je nutno dávati dětem školní potřeby takové, jež by odpovídaly jejich nezkušenosti a neobratnosti. A to je napodobená či umělá tabulka a měkký kamínek v držátku nasazený.

4. „Příklad učitele“, jenž špatně píše. Mnozí praví, že jest dosti učitelů, kteří sice sami špatně píší, ale kteří dobře psaní vyučují a jimž se i při tom dobře daří. Ale větší počet jest těch, kteří tvrdí, že písmo učitelovo má rozhodný vliv na písmo žáků. A skutečně lze pozorovati ve školách, že mnohdy písmo všech žáků je, jako by modelováno bylo na písmu učitelově. Proto dbej každý učitel o to, by jeho písmo bylo vzorné; a to nejen když předpisuje žákům na tabuli, nýbrž i v jeho denních přípravách, v nadpisování úloh a jich opravách a v zanášení známek do sešitů žáků. Nejednou shledána byla na pokraji v sešitech tato poznámka: „Vaše písmo je mizerné!“ A písmo učitelovo v těchto čtyřech slovech? Je přímo nečitelné! Co si má o tom pak mysliti žák? Proto předcházejme vždy sami příkladem.

5. Nedostatek péče o úlohy žáků. V tomto bodu jsou všichni stejného názoru. Žáci píšíce úlohy sami, bez dozoru a péče učitelovy, odbývají je velmi rychle, nedbajíce při tom pravidel jim při vyučování psaní vštěpovaných. A jistě že ani daná látka v jich úlohách nepřispěje k tomu, by správně psali. Každý snažiti se bude co nejvíce, by hotov byl a při tom odvede učiteli písmo ošklivé, načmárané.

6. Konečně příčinou špatného písma jsou úlohy písma nesprávně provedené, zkrácené a skomolené, jakožto výsledek špatného návodu učitelova, beze vší metody. Ve všech konferencích sjednotili se v tom, že neúspěch u vyučování psaní přičísti dlužno hlavně důvodům posledně uvedeným. Právem vytýká se obvyklé jednání a přílišná pohodlnost oněch učitelů, kteří hodiny určené ku psaní považují za odpočinek pro sebe, myslíce, že dosti činí, řeknou-li: Napište jednu stránku! a dále se o ně nestarají. Nanejvýše, že napíší nějakou obyčejnou větu na tabuli, aneb opiší předpis litografovaný, jež naléztí lze na každé stránce zvláštních sešitů, tak zvaných sešitů methodových. Cvičení taková jsou neužitečná, jednotvárná a úplně zbytečná.

Dle všeobecného mínění má se za to, že jest prospěšno na školách národních, cvičí-li se dívky nejméně třikráte v týdnu ve psaní; cvičení však

nemá trvati déle, jak půl hodiny. Cvičí-li se každodenně, tím lépe. Za to však v přípravkách stačí jedno cvičení za týden, jež má trvati as čtvrt hodiny, nanejvýše dvacet minut.

Ku cvičení písemnému dáti jest přednost obyčejným sešitům, ale z dobrého papíru, před sešity methodickými, jež se nehodí k vyučování společnému, zvláště je-li návštěva školy nepravidelná! V hodině ku psaní určené předepíšme na tabuli před očima žáků vzor písma ne příliš dlouhý; ale zároveň dejme dětem nazíratí na vzor litografovaný, jenž podává provedení dokonalejší a jež dovedou napodobiti lépe než-li vzor psaný na tabuli. Vzor litografovaný jest nevyhnutelný zvláště pro žáky krátkozraké a pro ony žáky, kteří sedí daleko od tabule a nevidí dobře vzoru na tabuli předepsaného.

Malé žáky, kteří používají ještě tabulek, učíme písmu, ale nikoli krasopisu; u těch spokojíme se pouhými přibližnými základními tvary bez ohledu na to, dovedou-li u napsaného písmene ihned rozpoznávati silné a slabé tahy. Načež pokud možno co nejdříve dáme dítěti sešit buď čtverečkový anebo dvojnásob linkovaný a pro počátek tužku. Za nedlouho na to péro a inkoust. První cvičení jsou v šířce čtyř až pěti milimetrů. Psaní číslic není vyloučeno; neboť nacvičení jich jest velmi důležité.

Doporučuje se také písmo tvarů jednoduchých, plných, vyznačující se rychlostí, snadností a lehkostí aniž by pozbylo své formy. Přijmeme-li jednou tento způsob psaní, máme se ho přidržeti; každá změna stává se písmu škodlivou. Také jest si přáti, aby též pořádek zachován byl všemi učiteli na téže škole, tak aby všichni učitelé užívali jedné metody, jednoho způsobu psaní, by žáci přecházejíce z jedné třídy do druhé, nemusili na stupních vyšších přiučovati se opět písmu jinému, od prvního zcela rozdílnému.

Nezapomínejme na Ústřední Matici školskou!

Návrhy k ulevení a odstranění zla cikánského. (Hlídka, č. 10.) Skoro vesměs shodují se názory v tom, že má-li se účinně zlu tomu čeliti, třeba přihlížeti hlavně k mládeži a že při ní v první řadě s nápravou je započítí. Náprava mládeže pak myšlena je tím způsobem, že buď dítky cikánské hned po narození nebo ve stáří dvou let anebo vůbec v útlém věku rodičům by byly odňaty a dány do opatroven, vyspělejší do polepšoven, sirotčinců anebo vůbec do ústavů vzdělávacích, při čemž by postaráno býti musilo, aby se přiučily řemeslu neb jinému přiměřenému zaměstnání. V příčině dospělých cikánů jeví se větší různost náhledů, neboť co jedny obce navrhuji přidržení k nucené práci bezpodmínečně v robotárnách, spokojují se jiné se zákazem kočovnictví a toulavosti, odejmutím cestovního povolení a povolení k provozování kočovné živnosti (hudba, prodej koní) a tím připoutati je k trvalému místu a práci. Zajímavé jsou návrhy: „Cikány vypuditi do Uher“, „schytat a dát do Bosny a Hercegoviny“ jednak svojí ojedinělostí a přísností; s druhé strany pak návrhy tlumočící lidumilné smýšlení: „Cikáni ať se pokud možno sdržují v obci trvale, děti ať pravidelně

navštěvují školu; děti ze školy vyšlé stydí se žebrot, a tu v druhém nebo třetím koleně cikáni smísí se s domácím obyvatelstvem.“ „Nerozhánět jich jako zvěř a nepronásledovat je jako zloděje, nýbrž umožnit jim sblížení s ostatní společností lidskou a postarati se jim o práci.“ —

Smutný zjev a pro naše kulturně hospodářské snahy na výsost žalostný obrázek z moravských luhů zaznamenává denní tisk. Na c. k. odborné škole tkalcovské v Prostějově v minulém roce měli jediného absolventa. Letos bylo v I. ročníku 6, ve II. ročníku 7 žáků. Večerní a nedělní školu navštěvovali 2 žáci, ale oba z běhu vystoupili. Do kursu pro tkalcovství strojní zapsáno 7 žáků, ale do konce sehnal jednoho. Všech žáků měl ústav 14 ve 4 odděleních a 1 hospitanta. Potom žehráme na rozpínavost cizího živlu v průmyslu tkalcovském a žalujeme na nedostatek odborných škol. Poměry ne mnoho lepší jsou na mnohých školách hospodářských. Na schůzích mluví se o veliké osvětě, pokroku atd., jenž prý mezi námi se šíří. Vychvaluje se mezi námi vzdělání za jediného zachránce rolnictva — a pro hospodářské školy leckde s největším úsilím ani tolik nelze žáků získati, kolik mají — stipendií. Je dosti škol, kde ve dvou ročnících není ani 30 žákův, ano jsou i školy, které nemají více než 20 žáků. Což divu, že školství hospodářské pak živoří a mizí chuť povolovat značné náklady na školy, jichž si pak rolnictvo nevšímá.

Dilny pro chudé dívky zřizují se ve Švedsku velmi horlivě. Účelem dílen je poskytovat užitečné zaměstnání dětem chudiny po celý den v továrnách zaměstnané, buditi v nich lásku k práci, naučiti je zručnostem a obratnostem pro život užitečným. Pracuje se ze dřeva, obrábí železo, učí se šití, tkaní, zaplátování, správký oděvů, hlavně však stolařství a ševcovství se pěstuje. —

Neméně zajímavou novinku zavádějí ve školách anglických zejména v Londýně. Učí ve školách vaření hochy z chudinských okresů. O kuchařských školách pro hochy by se mělo také uvažovati u nás. Když dámy opouštějí krb domácí a tíhnou do pisáren a učíren, nezbyvá, než aby hoši zase pozornost obraceli ke kuchyni.

Rodina a škola. Kongres matek odbýván byl nedávno ve Washingtonu. Jedním z hlavních temat porad byla otázka těsnějšího styku mezi školou a domovem. Americké matky nabyly tu přesvědčení, že souhlasný postup domu a školy jest pro vzdělání a umravenění dítěte netoliko žádoucí, ale i nezbytný. Následkem těchto úrad bylo přijato, aby v té příčině rozvinuta byla úsilovna agitace mezi lidem. Porad účastnilo se přes 5000 matek. — I u nás o věci té bylo uvažováno na př. v příloze Českého Učitele v „České Škole“ r. V. č. 19. zahajuje Pav. Skřivan v článku „Povinné konference učitelů s rodiči“, látku o tomto tematě. Pokus o upravení poměrů mezi domovem a školou, mezi rodiči a učiteli má se státi v Praze, kde na 23. října t. r. svolána porada k provedení návrhu letošní porady učitelské, aby obec pražská ve zvláštní brožuře upozornila rodiče na jejich povinnosti ke škole v zájmu součinnosti. Národní Listy (26. X.) navrhují, aby rozdávána byla poučení o této věci za různých příležitostí. Tak poučení rozdávané při křtu mělo by obsahovati nějaké desatero zdravotní; poučení při zápisu do školy desatero pro domácí vedení (kázeň) a učení se mládeže přípravou a ve shodě se školou. Poučení pro žáky školu opouštějící (14leté) obsahovalo by poukazy k jich nastávajícímu životu společenskému, varovalo by před jeho svody na cestu rychlého, ale malého a nestálého výdělků, doporučovalo by ctnosti občanské a národní atd. Náklad na poučení hradily by obce.

Katecheta může půjčovati školním dětem knihy ze své knihovny. V Čechách nejnovější výnos této záležitosti se týkající vydán od c. k. okr. školní rady v Rychnově n. K., jež dne 30. května 1902, čís. 1357, opírajíc se o rozhodnutí c. k. zemské školní rady 19. května 1902, čís. 17673, dí: „Vzhledem k zákazu danému ve příčině vypůjčování knih z jiné než z knihovny školní nemůže osobám učitelským a tudíž také katechotovi býti bráněno, aby žákům nepůjčovaly ku čtení také knihy, jež nejsou v knihovně zákovské, však osoby ty po rozumu vynesení ministerského ze dne 12. června 1875, čís. 315 a dle § 26. řádu škol. a vyuč. zodpovědny jsou za bezvadnost knih půjčených.“

Úřednické třídy platu a učitelstvo. Ph. dr. Adr. Kramář ve článku svém „O akademickém vzdělání národních učitelů“ v „Časopisu pokrokového studentstva“ píše o této věci: „Dává-li se učiteli středoškolskému postavení s důchody deváté třídy úřednické s příslušným postupem v jednom i druhém, bylo by spravedливо a žádoucí, aby národnímu učiteli byl dán stav a důchod desáté třídy s příslušným povýšením dle let služebných. Takto byl by nápadný rozdíl obou kategorií učitelstva odstraněn a nepravé ctižádosti předem škodlivý osten odňat.“ — Na sjezdu učitelstva dolnorakouského ve sv. Hypolitu o prázdninách reklamováno znova služné dle čtyř nejnižších tříd státních úředníků.

Bezplatná zubní prohlídka a ošetření nemajetných žáků a žákyň obecných škol. Pod tímto záhlavím podala deputace zubních lékařů ve Vídni pamětní spis předsedovi ministerstva, v němž uvádí se úvodem, že jednou z mnoha příčin, jež spolupůsobí na chřadnutí a degeneraci lidstva, jest předčasná nepotřebnost a porušení přirozeného chrupu. Ve věci té shledávají lékaři potřebu kardinální reformy a to počínaje už u dětí. Žádají zavedení zubních lékařů školních, kteří by ještě včas profylaktickými prostředky mohli chorobám zubním a jich vzniku předcházeti. Žádají, aby žactvu obecných škol vykládalo se v pravidelných hodinách rozumu jejich přístupným způsobem o zubech, jejich účelu, jejich cídění, ochraně, o vlivu jejich neporušenosti na zdraví a opačně o škodlivých následcích zanedbávané péče. Dále žádají, aby do čítanek vloženy byly příhodné články o zubní hygieně. Pokud se pak zavedení zubních lékařů pro školy týče, navrhuje se, aby lékař takový dvakráte ročně školy navštěvoval, přesně vedl seznam dětí nemocných zubní chorobou současně se správou školy, jež poznamená, které děti jsou nemajetné a kterým se má dostati lékařského ošetřování v ústavech státních. *(Škola našeho venkova VII. č. 1.)*

Sjezd učitelstva dolnorakouského ve sv. Hypolitu o prázdninách konaný vyslovil se po rokování o škole na počátku XX. století pro úplné odstranění církevního vlivu ze školy, pro odloučení ministerstva kultu od ministerstva vyučování, a pro šetření národnostních zájmů. Povinnou návštěvu školní bez jakýchkoliv úlev žádal míti rozšířenou na devět let. Tím musila by se nynější škola měšťanská rozšířiti ze tří na čtyři ročníky, jak o to všechno učitelstvo žádá. Řádně reformovaná obecná škola se školou měšťanskou tvořily by organický celek, jako povinná škola lidová. Mimo to reklamovalo učitelstvo dolnorakouské znova služné dle čtyř nejnižších tříd státních úředníků a usneslo se podporovati při nastávajících zemských volbách pokrokové strany politické proti klerikálním křesťanským socialům. *(Naše doba X. 1.)*

Tělocvik a tuberkulosa. V sekci proti tuberkulose hygienického spolku varšavského pojednal o thematu tomto M. Olozewski. „Škola našeho venkova“ podává zprávu o tom a píše: „Nejracionálnější výchova je ta, která nejrozsáhlejší zřetel má k tělesnému cvičení. Bohužel, panuje dosud obecné mí-

nění, že tělocviku není nám potřeba. Dosud neovládlo mínění, že fysická tuhosť organismu je nejprvnější podmínkou zdatu ve světě. Proti plicním chorobám nejlepší prostředek ochranný je včasné pěstování plic tělocvikem. Proto má býti tělocvik zaveden nejen u osob náchylných k tuberkulose, leč i u zdravých v době nejčilejšího rozvoje tělesného. Vždyť choroby plicní nejčastěji rozvíjejí se u osob, které mají hrudník úzký a plochý a které dýchají lenivě, takže se při vdechu plíce nenaplňují s dostatek vzduchem. Jsou pak špatně ventilovány, a proto snadno se v nich rozvíjí souchotiny a vypukly-li špatně se léčí. — Autor tvrdí, že v boji proti tuberkulose vedle systematického ničení chrchlů souchotinářů přijde hned systematické cvičení svalstva trupu u dítek útlých. I v počátečném stadiu tuberkulosity může tělocvik působiti jako lék.“ *(Škola našeho venkova VII. 1.)*

Mezinárodní kongres pro ochranu dětí konán byl letos o prázdninách v Londýně. Účastenství bylo velmi hojné ze všech států. Z Rakouska byly pouze Uhry zastoupeny delegáty. Kongres rozdělen byl na tři sekce: lékařskou, právníkou a vychovatelskou. Prvé sekci byly přiděleny otázky týkající se fysické výchovy dětí, hlavně abnormálních; druhá sekce zabývala se úradami o ochraně mládeže, o povinnostech státu a rodičů k dětem, kriminalistice nedospělých zločincův a ochraně i nápravě spustlých dětí. Třetí sekce rokovala zvláště o otázce, náleži-li péče o výchovu dětí výhradně rodičům nebo i státu a to jakou měrou. *K.*

Proti přepychu, jenž se zvláště v šatstvu vždy více jeví mezi učitelkami rumunskými, vydal tamnější ministr vyučování výnos, ve kterém vybízí dozorce školní, aby doporučili učitelkám prostý, ale krásný kroj národní a oznámili ministerstvu bez prodlení ty učitelky, jež by drahocenných šatů neodložily. *(Učitel XIII. 24.)* Aby se tak k něčemu podobnému odvážil u nás někdo jen raditi!

Z dopisu Lva Nik. Tolstého o výchování: Nechte dětem, aby se ve všem samy obsloužily, pokud jim to možno, aby samy vylévaly po sobě umývadla, naplňovaly si džbáněčky a vymývaly je, uklízely si pokoje, cidily boty a šaty, strojily na stůl atd. Věřte mi, jakkoli jsou tyto věci na pohled nepatrné, jsou přece pro štěstí vašich dětí důležitější, než znalost franštiny neb piana a tak dále. Mohou-li k tomu děti připojit práci na venkově, a kdyby to bylo jen v zelinářské zahradě, bude to dobré, ačkoliv se to stává pouhou zábavou. Nelze-li provésti vše, o čem jsem se zmínil, třeba nechat konati dětem aspoň věci, při nichž hned cítí škodu, když nebyly vykonány. Tak na příklad nejsou-li šaty a obuv vyciděny, nesmí se jít na procházku. *(Učitel XIII. 24.)*

Pravá emancipace. Vychovejme své dcery tak, by se osvobodily z tyranství fintění se a módy, by netoužily po bohatství, titulu, lesku, by nehledaly zábavy mimo dům, nýbrž mezi členy rodiny, mezi čtyřmi stěnami, by netoužily po hostinských salonech, ale do volné přírody, nehledaly štěstí mimo sebe, ale v sobě. To jest pravá emancipace žen, která není spojena s nějakým nebezpečenstvím a vždy jen požehnání přináší *(Učitel XIII. 24.)*

O reformě výchovy divčičí. Ve článku pod tímto názvem v časopise „Učitel“ doporučuje spisovatel V. Gabriel „by naši rodiče své dcery na rok nebo na dva posílali na náslechy do škol mateřských, by se přiučily, jak se malé děti vychovávají a kterak se u nich první vývoj duševní spravuje a pěstuje. Matky, dovolte svým dcerám, než se provdají, by vařily, by budoucně při vaření chyb se nedopouštěly. Nepodařené jídlo můžeme vyliť, škoda se snese, rozmazené dítě se snadno nenapraví, a proto kdo své

dceři může dopřáti, by navštěvovala rok kurs pro pěstounky, prokáže budoucí matce a jejím dětem dobrodiní, které hojného ovoce přinese.“

Drobnosti. V Brně zemřel 7. října vynikající český vychovatel školní rada Karel Wittek, muž vysoce vzdělaný a rozhodný katolík. — Ženské gymnasium bude prý skutečně na Moravě. Jedno ze stávajících již gymnasií má býti tomuto účelu přizpůsobeno. Vyjednávání ženské organizace s vládou děje se již delší dobu. — Feriálního kursu, pořádaného německou universitou pražskou v Prachaticích od 1.—13. září t. r., účastnilo se asi 150 posluchačů, hlavně učitelů. — Spolek učitelů ve výslužbě má býti zřízen v Krakově. Účelem jeho bude hájiti pensisty, jejich vdovy a sirotky proti křivdám a ústrkům. — Froeblovské školky v Poznani byly tamější vládou zavřeny, jelikož prý v nich polské děti nebyly učeny — po německu. — Nedávno zemřelý biskup ve Vel. Varadině Pavel odkázal ve své zavěti 2 mil. korun osvětovým účelům. — Biskup veszprimský bar. Hornig daroval 20.000 korun ku zřízení nového pavillonu tamější nemocnice. — Ve Vídni zemřel bohatý majitel cukrovarů Alexandr Degtere v a odkázal městu Vídni k dobročinným účelům 4 a půl mil. rublů. — Rekurs k ministerstvu vyučování, jež podali vídeňští Češi proti zamítnutí žádosti o české školy, čítá 3032 podpisů rodičů 5177 školou povinných dětí. Akta obsahují 213 archů. — Nový katolický ústav ku vzdělání učitelek zřídily právě Sestry Božského Dítka ve Vídni v XIX. okrese. — Katolická tiskárna staví se v Linci. Má býti o dvou poschodích a bude v ní i knihkupectví a půjčovna knih. Pozemek stál 170.000 K, budova má státi dle rozpočtu 240.000 K. — Katolický školní spolek „Schulverein“ měl 31. prosince 1901 330 farních skupin, 53.000 členů skutečných a 77 čestných. Jmění spolkové bylo 761.566 K 41 h, dluhů měl spolek 346.505 K 88 h. — Škola pro vzduchoplavce zařizena letos v Paříži: přednášejí dvakráte měsíčně tři profesoři, Pietri, Bordé a Guillard, o theoretické i praktické stránce vzduchoplavby. — Hrabě L. N. Tolstoj slavil 10. září své 74. narozeniny a zároveň jubileum 50leté spisovatelské činnosti. — Hebert Spencer slavil nedávno 82. narozeniny. Stařec těší se dosud znamenitému zdraví a svěží síle duševní. O tom svědčí stálý jeho zájem o veřejné záležitosti. Jest nepřitelem imperialismu a zapřisáhalým odpůrcem Chamberlainovým, jemuž vytýká sobectví a tajné intrikářství v četných veřejných projevech. — Učitel v Plzni Vilím zdědil po svém příbuzném Součkovi, který si vydělal v Chicagu miliony, jeho jmění, zajisté řídký úkaz, že se stal učitel milionářem. — Militarismus pohltil dle „Revue pedag.“ v XIX. století 89610 milionů franků čili okolo 30 franků za každou vteřinu po celých 100 let! Naproti tomu na účely osvětové daly všechny vlády na zeměkouli ani ne 2650 milionů franků. — Na poli nedaleko Modelwitzu u Kasselu v Německu udeřil blesk do zástupů školáků. 36 školáků bylo omráčeno, 3 usmrceni a 21 těžce zraněno. — Ve vsi Kiszlaku v Uhrách vyloučen byl nedávno ze školy nenapravitelný dareba, syn zámožného místního občana. Otec nezdárníkův rozlil se nad tímto „pohaněním“ tak, že běžel do školy a učitele před žáky ranou z revolveru zastřelil. — V Hamburku konal se sjezd proti obchodu s děvčaty. Zástupcem Rakouska na sjezdě byla pouze jediná žena. — Dne 13. října spadl do rozvodněné řeky Fr. Dvořáček, učitel v Paskově, a utonul. Zanechal vdovu a 5 nezaopatřených dětí. — Dr. Vrchlický dal se už do krvavých románů. Tak aspoň vypadá první sešit Tři mušketýrů od Dumasa (překládá Vrchlický), jenž vyšel nákladem Vilímkovým. — Na říšské radě podán pilný návrh na zrušení trestu smrti.

Nejkrásnějším dárkem pro mládež

jsou následující

pohádkové knihy:

Nákladem knihkupectví Emila Šolce v Telči

vyšly v poslední době následující nádherné spisy:

Pohádky zlaté babičky. Tato roztomilá knížka vyšla ve dvou vydáních. Vydání skvostné (velké) je opatřeno velmi krásnými barvotiskovými a světlotiskovými obrázky. Cena 2 K 40 h. Cena druhého malého vydání, taktéž krásnými obrázky opatřeného, 1 K 30 h.

Roztomilé tyto pohádkové květy z nejrozmanitějších luhů, svity jsou v kytičce, které zvláštního půvabu dodávají neobyčejně něžné obrázky a vůbec celá úprava, pro kterou každý drobný čtenář se zálibou po ní sáhne.

Vybrané pohádky Boženy Němcové.

Velinové vydání tištěné na krásném papíře a vyzdobené původními barvotiskovými obrázky K. L. Thumy. Cena vázaného výtisku 2 K 40 h. Skvostným vypravováním svých báchorek Božena Němcová je všeobecně známá. Nejoblíbenější z jejích pohádek upravené pro mládež podávají se zde malému i velkému čtenářstvu v úpravě důstojné vnitřního obsahu.

Z pohádkové říše. Z nových báchorek Marquardsenových s krásnými barvotiskovými obrázky. — Cena vázaného výtisku 3 K.

Slovanské národní báje a pověsti.

Přeložil K. J. Erben. Velinové vydání na krásném papíře tištěné v tuhých deskách prodává se za 2 K 40 h. Vydání toto jak vnější nádhernou úpravou, tak vnitřní cenou báchorek zasluhuje nejhojnějšího rozšíření mezi drobnou mládeží, pro niž je hlavně určena.

B. Němcové Babička. Cena 1 K, ve skvostné vazbě 1 K 60 h. Perla spisovatelské činnosti naší nejlepší spisovatelky předkládá se tuto obecně v novém celistvém, jazykově upraveném vydání, které je určeno především pro mládež, ale dojde jak úpravou zevní, tak vnitřní zajisté přízně nejširšího obecně.

Milovníkům kalendářů doporučujeme:

Rodinný kalendář a Nový kalendář XX. věku
Kronikář. Cena velkého vydání 1 K, malého vydání 60 h. Kalendáře tyto vynikají množstvím pěkných obrázků a velmi krásnými povídkami.

K dostání v každém knihkupectví a zejména u nakladatele:

Emila Šolce v Telči.

Zaslání peněz doporučuje se poukázkou.

„Vychovatelské Listy“ vycházejí dvakrát měsíčně (5. a 20.)

Předplatné na celý rok obnáší 6 K

Redaktor Alois Adamec, učitel měšťanské školy v Ivančicích.

Administraci a expedici vede Hedv. Rubrová v Brně, na Petrově č. 1.

— Pouze tam posílá se předplatné. —

Nákladem Katolického spolku českých učitelů na Moravě.

Příspěvky se honorují.

Inserty účtují se levně.

Tiskem Ferd. Navrátila v Ivančicích.